

UOT 78.0711

Ü.N.Niftiyeva

Ü.Насибəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası
Az 1014, Bakı ş., Ş.Bədəlbəyli küç. 98
e-mail: niftiyeva89@bk.ru

SÜLEYMAN ƏLƏSGƏROVUN VƏTƏNPƏRVƏRLİK MAHNILARININ FORMA XÜSUSİYYƏTLƏRİNƏ DAİR

Açar sözlər: Süleyman Ələsgərov, mahnı, Mingəçevir, təhlil, məqam

Təqdim olunan məqalədə görkəmli bəstəkar S.Ələsgərovun vətənpərvərlik mövzusunda mahnıları haqqında məlumat verilərək “Mingəçevir” mahnısı təhlil olunur. Mahnı giriş, kuplet və nəqəratdan ibarət olub “Si bemol” tonikalı şur məqamına əsaslanır. Giriş çoxsəsli faktura, kupletin melodiyası iki period və hər periodda iki cümlə, nəqərat ahəngdar musiqi ilə verilmişdir. Mahnıda tonika səsi üzərində orqan punkt həm vokal, həm də akkompanimentdə təqdim olunur.

Elmi yenilik. Görkəmli bəstəkar S.Ələsgərovun “Mingəçevir” mahnısının musiqi forması, məqam və melodik dili tədqiq edilmişdir.

У.Н.Нифтиева

ОСОБЕННОСТИ ФОРМООБРАЗОВАНИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ ПЕСЕН СУЛЕЙМАНА АЛЕСКЕРОВА

Ключевые слова: Сулейман Алескерова, песня, Мингечаур, анализ, магам

В предлагаемой статье дана информация о патриотических песнях выдающегося композитора С.Алескерова и проанализирована песня «Мингечаур». Песня составлено из введения, куплет и припева и основан тоникой "Si bemol" магами шур. Введение дано многоголосной фактурой, мелодия куплета составлена из двух периодов и каждый период из двух предложений, а припев дан гармонической музыкой. В песне на тоническом звучании орган пункт представлено в вокале и аккомпанементе.

Научная новизна. Исследовано музыкальная форма, магам и мелодический язык музыки песни выдающегося композитора С. Алескерова «Мингечаур».

Kupletin melodiyası iki period və hər periodda iki cümlədən ibarət olaraq verilmişdir. Birinci periodun birinci cümləsini A kimi qeyd edək. Birinci cümlə ümumilikdə 6 xanədən ibarətdir. Maraqlıdır ki, həmin cümlə öz daxilində iki müstəqil frazaya bölünür: (3x + 3x). Hər bir fraza ladın altıncı pilləsində, yəni tonikanın mediantasında ("re bemol") müvvəqqəti olaraq dayanır.

İkinci cümlə yeni musiqi materialına əsaslanır. Biz onu B kimi adlandırmaq bilirik. "B" cümləsində də iki fraza mövcuddur. Birinci frazanın üçüncü xanəsi tonikanın kvintası ("fa"), digər frazanın üçüncü xanəsi ladın tonikasında ("si bemol") bitir (nümunə 2).

Nümunə 2

İkinci periodu da eynilə iki cümlə, A və B kimi göstərsək burada da ilk A cümləsinin üçüncü xanəsinin tonikanın kvintası ("fa"), digər üçüncü xanəsi ladın onuncu pilləsinə istinad edən bayatı - kürddə ("lya bemol") müvvəqqəti dayanır.

B cümləsində təbii ki melodiya dəyişikliyi baş verir. Burada hər iki fraza şurun yeddinci pilləsində yəni tonikanın kvartasında ("mi bemol") bitir. Şur ladında şur - şahnaz aralıq ladının istinad pilləsi vəzifəsini görür (nümunə 3).

Nümunə 3

ge - cə - lər - sə ay, m.g.

bur - da sa - lam - la - yır

bi - zim el - lə - ri.

Nəqarət də maraqlı və ahəngdar musiqi ilə verilmişdir. Nəqarəti C cümləsi kimi göstərə bilərik. Birinci cümlənin altıncı xəsi şur mayesinin altıncı pərdəsi (re bemol), yəni zəminxarə aralıq ladında bitir. Sonda kupletin birinci periodunun ikinci cümləsi eynilə təkrar olunur. Mahnıda maraqlı məqamlardan biri də budur ki, burada tonika səsi üzərində orqan punkt həm vokal, həm də akkompənimentdə verilir. Alt və tenor səslərdə isə biz girişin melodiyasını təkrar eşidirik. Bu isə səsalıtı polifonik quruluşa nümunə ola bilər. Cümlə deklomasiya xarakterini daşıyır (nümunə 4).

Nümunə 4

meno *meno* *poco a poco*

Çi - rağ - ban ol - duq - ca

fp

rit. molto

Mi - lim, Mu - ga - nım,

f

Tempo I

bütür - nitr şə - lə - qə A - zər -

Tempo I

bay - ca - nım, A - zər - bay - ca - nım.

Bəlaliklə, məqalədə görkəmli bəstəkar Süleyman Ələsgərovun vətənpərvərlik mövzusunda mahnıları haqqında məlumat verilərək “Mingəçevir” mahnısının nəzəri təhlili təqdim edilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Ələsgərov S.Ə. Lirik mahnılar (fortepiano ilə oxumaq üçün). B.: Azərbaycan dövlət musiqi nəşriyyatı. 1958, 30 s.
2. Ələsgərov S.Ə. Hünər və könül təranələri. B.: İşıq nəşriyyatı. 1978, 73 s.
3. Ələsgərov S.Ə. Əmək və hünər nəğmələri. B.: İşıq nəşriyyatı. 1990, 94 s.
4. Niftiyeva Ü.N. Süleyman Ələsgərovun “Göy-göl” mahnısının musiqi ilə potik quruluşunun vəhdəti. “Musiqi dünyası” jurnalı. Bakı, 2018. N. 4/77, s. 74-78.
5. Niftiyeva Ü.N. Süleyman Ələsgərovun “Garabağ” mahnısının melodik xüsusiyyətlərinin tədqiqi. Pedaqoji Univesitetin xəbərləri. Bakı, 2018, c. 66, N. 4, s. 377-382.
6. Niftiyeva Ü.N. Süleyman Ələsgərovun “Hünər nəğməsi” mahnısının melodik xüsusiyyətlərinin tədqiqi. www.harmony.musiqi-dunya.az, 04.07.2019. s.1- 4.
7. Mahmudova C.E. Azərbaycan bəstəkar mahnılarında poeziya ilə musiqi. B.: Mars Print, 2009, 253 s.
8. Hacıbəyov Ü.Ə. Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları. B.: Yazıçı, 1985, 152 s.

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 06.11.2019

Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 10.11.2019

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 29.12.2019

Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:

sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor Ellada Hüseynova

ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 sayılı qərarı ilə çap olunur.